

Ofschoon, zooals reeds gezegd, de meer gegoede geloofsgenooten herhaaldelijk trefende blijken van hun solidariteitsgevoel ook tegenover hun geloofsbroeders uit eigen omgeving hebben gegeven en daardoor vaak nog grooter ellende hebben afgeweerd, toch bleken zij op den duur niet in staat afdoende hulp te brengen. De armoede onder de Joden begon grootere afmetingen aan te nemen. De armenkassen der Joodsche gemeenten en der talrijke liefdadigheidsverenigingen raakten geheel uitgeput. Door de maatschappelijke verdrukking daalde het zedelijk gehalte der groote massa al meer en meer en kwamen sommigen in de verzoeking om tot onkiesche middelen hun toevlucht te nemen. Slechte voeding, slechte huisvesting en armoedige kleeding waren oorzaak, dat de verschijning dezer menschen een akeligen aanblik opleverde. Velen vervielen tot den bedelstaf. Alleen de sterksten wisten zich door buitengewone krachtsinspanning een positie te veroveren. Van de jongeren vertrokken verscheidenen naar West-Indië. Deze toestand zou nog verergeren toen tegen het einde der 18de eeuw door den ongelukkigen oorlog met Engeland en door de ineenstorting der Oost-Indische Compagnie ook vele fortuinen der voorname Joodsche kooplieden verloren gingen en hun groote handelshuizen geruïneerd werden. In het jaar 1780 bevinden zich, volgens de volkstelling in Nederland 31000 Joden, hiervan waren 22000 in Amsterdam. Op 21 April van dit jaar verklaren Parnassyns der Hoogduitsche gemeente te Amsterdam „dat zij 302 zakken tarwe ontvangen hebben aan gebakken onge-deesemd brood of zoogenaamd mazo en dezelve gedistribueerd hebben aan 3540 arme huisgezinnen en enkele personen van onze natie”. Stelt men nu elk gezin op 5 personen (man, vrouw en drie kinderen), dan komt men alleen voor de Hoogduitsche gemeente reeds tot een cijfer van 18000 armen. In een missive van de armencommissie uit het jaar 1805 wordt het getal Joodsche armen gesteld op 19600, op 24000 Joodsche zielen.

Differee deelt in zijn: Van Scheveningen tot Waterloo mede (pag. 23):

„Bekend toch is het feit dat van de bevolking van Amsterdam in 1813 op 180.000 zielen gedaald, meer dan de helft armlastig was. Een groot deel der lagere bevolking had zoo goed als niets te eten, kleeren waren voor velen een ongekende weelde en er moest zelfs een besluit worden uitgevaardigd, waarbij het aan de Joden uit de achterbuurten op straf verboden was zich naakt op straat te vertoonen anders zouden ze worden opgepakt. Doch het aantal armen onder de Joden, die niets meer hadden dan wat lompen of vodden aan 't lijf was zoo groot dat de maatregel tot opsluiten onmogelijk kon worden uitgevoerd.”

Begrijpt men thans niet ten volle het woord van den edelen Mozes Salomon Asser, die in een oogenblik van verbittering bij het aanschouwen van zooveel ellende uitriep: „Men heeft ons hier gepermitteerd in het openbaar Psalmen te zingen, en — van honger te sterven.”

Toch waren in deze dagen van de grootste ellende reeds enkele kenteekenen waar te nemen, die de voorboden waren van betere tijden. Meer dan ooit was de aandacht van vele weldenkenden in den lande gevestigd op een deel hunner natuurgenoeten, die door de monopolieën der gilden en der kerk in ellende gedompeld waren. Zoowel van geloofsgenooten als andersdenkenden werden stemmen vernomen, die opkwamen tegen dit onrecht en voorstellen tot verbetering deden. Het moet ter eere der Nederlandsche journalisten dier dagen erkend worden, dat zij reeds meer dan 50 jaren vóór de groote omwenteling in de Spectatoriale geschriften meer of minder krachtig hun stem deden hooren tegen de veroordeelen hunner tijdgenooten tegenover de Joden, en ook dat deze journalisten het waren, die bij een deel der Joodsche bevolking het bewustzijn deden ontwaken van hun rechten als mensch en burger. Reeds lang vóór Lessing en Dohm was in hun geest door